

αυτοκράτειρα συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην της, ὁ Κατσόνης δὲν συνωμολόγησεν ἀκόμη τὴν ἰδικὴν του» (1). Καὶ ἐξηκολούθησεν ἐγείρων τρόπαια ὁ μεγάλθυμος Ἕλληνας, ἕως οὗ ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ πῦρ δύο γαλλικῶν φρεγατῶν, αἵτινες ὑπεσῆριζαν τὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου.

Τοῦ Παπᾶ Εὐθυμίου αἱ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἥρωϊκαί πράξεις δὲν διήρκεσαν πολλὸν χρόνον, διότι προδοθεὶς συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλήπασα τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπῆρξε μαρτυρικός· ὁ στρατιώτης ὁμοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πατρίδος ὑπέστη αὐτὸν ἀτρόμητος.

Καὶ ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα συντελοῦντα εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀναπτεροῦσιν ἐνταυτῷ καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα· ὁδηγοῦσιν ὁμοῦ τὸν ἀναγνώστην καὶ εἰς συμπέρασμα θλιβερόν, ὅπερ ἀξιολόγως συγκεφαλαιοῖ ἡ ἐξῆς τοῦ Ναπολέοντος προσταγὴ πρὸς τὸν στρατηγὸν τὸν σταλέντα τὸ 1797 εἰς κατοχὴν τῆς Ἑπτανήσου. «Ἐὰν οἱ κάτοικοι, ἔγραφε, τῶν μερῶν τούτων τείνωσι πρὸς ἀνεξαρτησίαν *κολάκευσον* τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, καὶ μὴ *λείψης* εἰς τὰς προκηρύξεις σου νὰ *ὀμιλῆς* περὶ *Ἑλλάδος, Ἀθηῶν καὶ Σπάρτης*» (2). Οὕτω πως ἐπολιτεύθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα πάντες οἱ θελήσαντες νὰ κατορθώσωσι δι' αὐτῆς ἴδια τέλη. Ἀλλὰ καιρὸς νὰ γίνωσι τὰ παθήματα μαθήματα, καιρὸς νὰ πεισθῇ ἢ εὐπιστος Ἕλλάς ὅτι εἰς ἑαυτὴν μόνην πρέπει νὰ ἔχῃ τοῦ λοιποῦ πίστιν.

Etudes sur les Tchingianès ou Bohémians de l'empire ottoman, par M. Ant. G. Paspati. — Ἦτοι «Μελέται περὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἀτσιγγάνων ὑπὸ τοῦ Κ. Α. Γ. Πασπάτη, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1869.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀναγγέλλομεν σήμερον εἰ καὶ κεῖται ἔτι ὑπὸ τὰ πειστήρια, διότι τὰ σπέρματα αὐτοῦ κατκτηθέντα τὸ πρῶτον ἐν τῇ *Πανδώρα*, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ξένους οὐ μόνον νὰ ἐρμηνεύσωσιν εὐμενεῖς κρίσεις περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταφράσωσιν ἀγγλιστὶ τὰ ἐκδοθέντα (3).

Αἱ εὐμενεῖς αὐταὶ κρίσεις ἐνεθάρρουναν τὸν Κ. Πασπάτην νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ εἰς βαθυτέρας ἐρεῦνας ἐπὶ δέκα καὶ ἐπέκειντα ἔτη, καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ μάλιστα

(1) Τουρκοκρατ. Ἑλλάς, σελ. 333. Τὴν ἀνωτέρω ἀπάντησιν τοῦ Κατσόνη ἀνέγραψεν ὁ Γάλλος Saint-Sauveur ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ Voyage historique. Περὶ Κατσόνη ἀνάγνωθι καὶ Πανδώρας τόμ. Β', σελ. 375—378 καὶ τόμ. ΙΕ', σελ. 300.

(2) Αὐτ. σελ. 606, ἀναγνωστέα δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι 607.

(3) Ὁρα Πανδ. τόμ. Η', σελ. 217, 241, 285, 309 καὶ τόμ. ΙΒ', σελ. 501.

αὐτὰς εἰς τρόπον ὥστε νὰ συγκροτήσῃ νέον οὕτως εἰπεῖν σύγγραμμα περιέχον πολὺ πλείονας λέξεις, ἀλλὰ καὶ πολὺ πλείονας εἰδήσεις. Διὸ διήρκεσεν αὐτὸ εἰς μέρη τέσσαρα· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ κατεχώρισε κατάλογον τῶν περὶ Ἀτσιγγάνων νεωτέρων εὐρωπαϊκῶν συγγραμμάτων, πρὸς δὲ καὶ πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ βίου αὐτῶν καὶ τῶν ἐθίμων· τὸ δὲ δεῦτερον περιέχει τὴν γραμματικὴν τῆς γλώσσης αὐτῶν, τὸ τρίτον λεξικὸν ἀτσιγγανογαλλικὸν καὶ τὸ τέταρτον μύθους, ὀνόματα καὶ ἄλλα.

Οὕτω πως καταρτισθὲν τὸ πόνημα ἐγένετο πληρέστερον πάντων τῶν κατὰ τὴν Δύσιν περὶ Ἀτσιγγάνων ἐκδοθέντων, ἅμα δὲ καὶ ἀκριβέστερον, διότι ὁ Κ. Πασπάτης ἐνόμισεν ἀναγκαῖον, ὅπως σπουδαστῆ εὐσυνειδητότερον τὰ τῶν Ἀτσιγγάνων, νὰ συμπαρατριβῇ μετὰ πολλῶν ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ δαπανήσῃ οὐκ ὀλίγα. Ἐγράψα δὲ γαλλιστὶ ὅπως χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἵτινες πλέον ἡμῶν καταγίνονται εἰς ἐθνολογικὰ ζητήματα, καὶ καθόσον οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων μέλλοντες νὰ ἀναγνώσωσιν αὐτὸ δὲν θὰ ἀγνοῶσι βεβαίως τὴν γαλλικὴν.

Τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ ἀνάλυσιν θέλομεν σπεύσει νὰ δημοσιεύσωμεν ἅμα ὡς ἐκτυπωθῇ ἐντελῶς. Ἐπικαλούμεθα δὲ ἀπὸ τῆς σήμερον τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ συνδρομὴν τῶν ὁμογενῶν, διότι ἡ ἐκ τῶν μόχθων τοῦ Κ. Πασπάτη τιμὴ δὲν θέλει περιέλθει εἰς μόνον τὸν συγγραφέα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἔθνος εἰς ὃ ἀνήκει (4).

ΓΝΩΜΗ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Καθ' ἐκάστην ἀκούομεν γνώμας ξένων περὶ Ἑλλάδος· ἃς ἀκούσωμεν καὶ τὴν ἐξῆς, περιεχομένην ἐν τῷ τελευταίῳ συγγράμματι τοῦ Κ. Ἐρν. Ρενάν τῷ ἐπιγραφομένῳ *Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος*. «. Ἐκαλεῖτο δὲ ἡ χώρα αὕτη Μακεδονία εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ Φιλίππου μόνον περιελήφθη εἰς τὸ μακεδονικὸν βασίλειον. Πράγματι ὁμοῦ ἀνήκεν εἰς τὴν Θράκην, πάλαι μὲν ὑπὸ ἀποίκων Ἑλλήνων κατοικηθεῖσα, μετὰ ταῦτα δὲ συγχωνευθεῖσα μετὰ τῆς ἰσχυρᾶς μοναρχίας, ἧς ἡ ἐστία ὑπῆρξεν ἐν Πέλλῃ, καὶ ἐπὶ τέλους ἀποτελέσασα μέρος τῆς μεγάλης ῥωμαϊκῆς ἐνότητος. Αἱ μεταξὺ Αἰμοῦ καὶ τῆς Μεσογαίου αὐταὶ χῶραι ἐτήρουν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην καθαρὰν τὴν φυλετικὴν καταγωγὴν. Ναὶ μὲν ἐπῆλθον καὶ νέοι ἔποικοι, πάντες ὁμοῦ ἦσαν ἀκντιάρρητως ἐκ τῆς ἰνδευρωπαϊκῆς οἰκογενείας. Καὶ ἂν ἐξαίρεσωμεν μικρὰν τινα φοινικικὴν ἐπιβροχὴν ἐκ Θάσου καὶ Σαμο-

(4) Τὸ ἀνωτέρω πόνημα θέλει σῦγκεταί ἐκ τεσσαράκοντα καὶ ἐπέκεινα τυπογραφικῶν φύλλων, τιμᾶται δὲ ἀντὶ φρ. 25.

θράκης, οὐδὲν σχεδὸν ἀλλόφυλον εἰσέδυσαν εἰς τὴν χώραν. Ἡ Θράκη, τὸ πλεῖστον Κελτική, ἐμμείνασα πιστὴ εἰς τὸν ἄριστον βίον, ἐτήρει τὴν πρώτην λατρείαν ὑπὸ τύπον, βάρβαρον μὲν καθ' Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους, ἀρχαῖον ὅμως πράγματι. Ἡ δὲ Μακεδονία ἦτο ἴσως ἡ ἐντιμότερα, ἡ σπουδαιότερα, ἡ ὑγιεινότερα χώρα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τὸ κατ' ἀρχὰς συνεκρότου αὐτὴν κῶμαι ὁμόσπονδοι καὶ οὐχὶ ἀνεξάρτητοι πόλεις· τοῦτο δὲ τὸ σύστημα διαφυλάττον κάλλιον παντὸς ἄλλου τὴν ἠθικότητα τοῦ ἀνθρώπου, θησαυρίζει πλείονας δυνάμεις διὰ τὸ μέλλον. Τὸν μὲν νοῦν ἔχοντες ἔμπροσθεν, μεγαλόφρονα δὲ τὴν καρδίαν καὶ ἀποστρεφόμενοι τὴν ἀγυρτεῖαν καὶ τὴν πολλάκις ἄγονον ταραχὴν τῶν μικρῶν δημοκρατιῶν, οἱ Μακεδόνες συνεκρότου κοινωνίαν ἀνάλογον κατὰ τύπου πρὸς τὴν τοῦ μεσαίου αἰῶνος, θεμελιωμένην ἐπὶ τῆς πίστεως (loyalisme), ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως εἰς τὴν νομιμότητα καὶ τὴν διαδοχὴν καὶ ἐπὶ πνεύματος συντηρητικοῦ, ἐξ ἴσου ἀπέχοντος ἀπὸ τοῦ ἐπονεϊδίου δεσποτισμοῦ τῆς Ἀσίας καὶ ἀπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ πυρετοῦ ὅστις, ἀναφλέγων τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ, κατανάλισκει ταχέως τοὺς παρ' αὐτοῦ κατεχομένους. Οἱ Μακεδόνες λοιπὸν, ἀππλλαγμένοι τῶν αἰτίων τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς, τῆς παρακωλοπούσεως σχεδὸν πάντοτε τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἐλεύθεροι ἐνταυτῷ τῶν σιδηρῶν δεσμῶν οὓς ἔφευρον ἡ Σπάρτη ὅπως προφυλάσσεται ἀπὸ τῶν ἐπαναστάσεων, ὠμιάζον ὑπὲρ πάντα ἄλλον λαὸν τῆς ἀρχαιότητος τοὺς Ῥωμαίους. Ἀνακαλοῦσι δὲ εἰς τὴν μνήμην καὶ τοὺς βαρβάρους τῆς Γερμανίας, γενναίους, μεθύσους, τραχεῖς, ὑπερηφάνους καὶ πιστούς. Ἄν ὀλίγον μόνον χρόνον κατώρθωσαν νὰ τηρήσωσιν ὅ,τι οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεμελίωσαν διαρκέστερον, τοῦλάχιστον ἐπέζησαν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν. Τὸ μικρὸν βασιλεῖον τῆς Μακεδονίας ἀνευ στάσεων καὶ ταραχῶν, καὶ διοίκησιν ἔχον ἀγαθὴν, ὑπῆρξε τὸ μόνον σπουδαῖον ἔθνος πρὸς ὃ ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν Ἀνατολήν. Τοσούτῳ δὲ ἰσχυρὸν ἦτο παρ' αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς νομιμότητος, ὥστε καὶ μετὰ τὰς ἡττάς αὐτῶν ἐξηγέρθησαν ἐνθουσιῶδεις ὑπὲρ τῶν ἀπατεῶνων, τῶν ἀξιούντων νὰ συνδέσωσι τὸν κρίκον τῆς ἀρχαίας δυναστείας.

Ἐπὶ Ῥωμαίων, ἡ Μακεδονία ἐμεινεν ἀξιοπρεπὴς καὶ ἀμιγῆς. Ἐχορήγησε τῷ Βρούτῳ λαγεῶνας δύο ἀξιολόγους, καὶ οὐδέποτε οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἔτρεξαν ὡς οἱ Σύροι, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ἀσιαῖται εἰς Ῥώμην ἵνα πλουτήσωσιν ἐκ τῶν καρπῶν τῶν πονηρῶν αὐτῶν πράξεων. Εἶδεν καὶ συνέρρυσεν μετὰ ταῦτα εἰς Μακεδονίαν καὶ ἄλλαι φυλαί, ὅμως ἔτι καὶ σήμερον φυλάττει τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα. Καὶ ἐνῶ ἡ Ἑλλάς λιπρὰ, πτωχὴ, ἰδιόρρυθμος κατὰ πάντα, μόνον ἀγαθὸν ἔχει τὴν δόξαν καὶ τὸ κάλλος, ἡ

Μακεδονία ἐμπεριλαμβάνει τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου, οἷον δάση, εὐφορίαν, ποταμοὺς, λίμνας καὶ ἄλλας πηγὰς ἐγχαρίου πλούτου. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλάς, γῆ Θαυμαίων ὡς ἡ Ἰουδαία καὶ τὸ Σινᾶ, ἀνθήσασα ἅπαξ, δὲν ἔχει πλέον τὴν ἱκανότητα ν' ἀνθήσῃ καὶ δεύτερον· δημιουργήσασα ἐξαιρετὸν τι καὶ μοναδικόν, δὲν δύναται νὰ ἀνανεώσῃ αὐτό· φαίνεται δὲ ὅτι ἔταν ὁ Θεὸς ἐπιφαίνεται εἰς τινὰ χώραν, ζηραίνει αὐτὴν διὰ παντός. Γῆ κλεπτῶν καὶ τεχνιτῶν ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει νὰ παραστήσῃ ἴδιον πρόσωπον καθ' ἂν χρόνον ὁ κόσμος διανύει τὰς ὁδοὺς τοῦ πλούτου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς καταναλώσεως· μόνον προῖον προάγει τὴν εὐφύαν. Ἀπορεῖ τις περιγούμενος αὐτὴν πῶς ἰσχυρὰ φυλὴ ἐδυνήθη νὰ ζήσῃ ἐπὶ σωρῶν ξηρῶν ὀρέων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὡς θαῦμα ἀπαντᾷ ἐνίοτε κοιλάδα ἔχουσαν τινὰ ὑγρασίαν, ἢ μικρὸν τι πεδῖον· ἢ μεταξὺ τοῦ πλούτου καὶ τῆς τέχνης ἀντίθεσις γίνεται ὡς οὐδέποτε καταφανής. Ἡ δὲ Μακεδονία ἀπ' ἐναντίας, γενήσεται ποτε ὁμοία πρὸς τὴν Ἑλβετίαν ἢ τὴν πρὸς μεσημβρίαν Γερμανίαν. Τὰ χωρία αὐτῆς εἰσὶ σωροὶ γιγαντείων δένδρων, κέκμηται δὲ πᾶν ἐπιτήδειον νὰ ἀναπτύξῃ ἐν αὐτῇ εἰς ἄκρον τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἤτοι ἀπεράντους πεδιάδας, πλούσια ὄρη, χλοερὸς ἀγρούς, ἀχανεῖς θέας, πάντα ταῦτα διαφέροντα τῶν ὠραίων μικρῶν διαιδάλων τῆς ἑλληνίδος χώρας. Ἀλλὰ καὶ οἱ χωρικοὶ τῆς Μακεδονίας σκυθρωποὶ καὶ σοβαροὶ, δὲν ἔχουσι τὴν κουφότητα καὶ τὸν κόμπον τῶν χωρικῶν τῆς Ἑλλάδος. Αἱ γυναῖκες, ὠραῖαι καὶ σώφρονες, ἐργάζονται ὡς καὶ οἱ ἄνδρες εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἡ τῶν Μακεδόνων φυλὴ ὁμοιάζει τὴν τῶν διαμαρτυρομένων χωρικῶν, εἶναι δὲ ἀγαθὴ, Ῥωμαλέα, φιλόπονος, φιλόπατρις καὶ ἔχει μέλλον

» Τὴν θρησκείαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὴν τῶν καθ' ἡμᾶς χαρακτηρίζει ἐλλειψίς ἀπείρου, ἀορίστου, συμπαθείας, γυναικείας ἀδρότητας· ἡ φυλὴ τῶν ἀληθῶν Ἑλλήνων δὲν ἔχει τὸ βάθος τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν Γερμανῶν καὶ Κελτῶν· ἡ εὐτέθεια τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλλήνος συνίσταται εἰς ἐξωτερικὰ σημεῖα καὶ τελετάς. Οἱ ναοὶ τῶν ὀρθοδόξων, κομψότατοι ἐνίοτε, δὲν ἐμπνέουσι τὸν τρόμον ὃν τινὰ αἰσθάνομεθα ἐντὸς γοσθικῆς ἐκκλησίας. Οὔτε δάκρυα, οὔτε προσευχὰς, οὔτε κατάνυξιν ἐσωτερικὴν βλέπει τις εἰς τὸν ἀνατολικὸν χριστιανόν. Αἱ κηδεῖαι εἰσὶ σχεδὸν φαιδραὶ· τελοῦνται δὲ συνήθως τὸ ἔσπερας, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅταν αἰσκιαὶ μακρόνωνται, μετὰ ψαλμωδιῶν καὶ ἀπείρων στιλπινῶν χρωμάτων. Ἡ ἐνθεομανὴς σοβαρότης τῶν Λατίνων δὲν ἀρέσκει εἰς τὰς ζωηρὰς καὶ γαληνίους αὐτὰς φυλάς. Ὁ ἀσθενὴς δὲν καταβάλλεται, ἀλλ' ἠρέμα ἀτενίζει τὸν θάνατον ἐρχόμενον· πάντα γελῶσι περὶ αὐτόν. Ταῦτα ἐξηγοῦσι τὴν θεῖαν ἰλαρό-

τητα τῶν δημηρικῶν ποιημάτων καὶ τοῦ Πλάτωνος ἢ διήγησις τοῦ Θανάτου τοῦ Σωκράτους ἐν τῷ Φαίδωνι μόλις ἔχει χροιάν τινα μελαγχολίας. Ὁ βίος προάγει πρῶτον μὲν ἄνθος, εἶτα καρπὸν, καὶ μετὰ ταῦτα τελειοῦται. Ἐάν, ὡς φαίνεται βέβαιον, ἢ μελέτη τοῦ Θανάτου εἶναι τὸ σπουδαιότατον τῶν γνωρισμάτων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἢ ἑλληνικὴ φυλὴ εἶναι ἢ ἦτον πάσης ἄλλης θρησκευτικῆς εἶναι φυλὴ ἐπιπόλαιος, δεχομένη τὴν ζωὴν ὡς τι πρᾶγμα ἄμοιρον ὑπερφυοῦς καὶ ὀριστικότητος. Ἡ περὶ τὴν κατάληψιν αὐτοῦ ἀπλότης προέρχεται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ κλίματος, ἐκ τῆς καθρότητος τοῦ ἀέρος, ἐκ τῆς μεγίστης χαρᾶς τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται διὰ τοῦτο, καὶ ἔτι πλέον ἐκ τῶν ἐμφύτων ὁρμῶν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, χαρίεσσαν ἐχούσης τὴν φαντασίαν. Δένδρον, ἄνθος, σάκχα, χελώνη, ἐνὶ λόγῳ εὐτελές τι πρᾶγμα ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην τὰς μυρίας μεταμορφώσεις αἱ ἐφαλλον οἱ ποιηταί· ῥυάκιον, μικρὰ τις ὀπὴ εἰς βράχον, τὴν ὁποίαν ἐνομάζουσι σπήλαιον τῶν νυμφῶν, φρέαρ κύαθον ἔχον ἐπὶ τοῦ στομίου, πορθμὸς θαλάσσης τόσον στενὸς ὥστε διαπερᾶται ὑπὸ χρυσαλλίδων καὶ ὁμοῦς πλευστὸς καὶ εἰς μεγάλα πλοῖα, ὡς ὁ τοῦ Πόρου, πορτοκαλλέκι, κυπάρισσοι τὴν σκιάν ἐξκπλοῦσαι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μικρὸν δάσος πευκῶν μεταξὺ βράχων, ἀρκοῦσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ προξενήσωσι τὴν θυμηδίαν τὴν ὁποίαν ἐξεγείρει τὸ κάλλος. Νὰ περιπατῶσι τὴν νύκτα εἰς τοὺς κήπους, ν' ἀκούωσι τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων, νὰ παίζωσιν αὐτὸν καθήμενοι ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, νὰ ἀναβκίνωσιν εἰς ὄρος ὅπως πίωσιν ὕδωρ, νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν ἄρτον, ἰχθὺν καὶ λήκυθον οἴνου τὸν ὁποῖον ῥοφῶσιν ἄδοντες, νὰ κρεμῶσι κατὰ τὰς οἰκογενειακὰς ἐορτὰς στέφανον ὀροσερὸν εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ἢ νὰ στολιζοῦσι δι' ἀνθέων τοὺς πύλους αὐτῶν, νὰ φέρωσιν ἐν καιρῷ τῶν δημοσίων πανηγύρεων θύρσους, νὰ χορεύωσιν ὀλοκλήρους ἡμέρας, νὰ παίζωσι μὲ ἐξημερωμένας αἴγας, ἰδοὺ αἱ τρυφαὶ τῶν Ἑλλήνων, τρυφαὶ φυλῆς πτωχῆς, οἰκονόμου, αἰωνίως νέας, κατοικούσης ὠραίαν χώραν, αὐτάρκους. Τοῦ Θεοκρίτου τὰ Βουκολικά ὑπῆρξαν πρᾶγματα ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἢ τις ἠγάπησε πάντοτε τὸ μικρὸν τοῦτο τῆς ἐλαφρᾶς καὶ τερπνῆς ποιήσεως εἶδος, ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτήρων τῆς φιλολογίας αὐτῆς, ἐν αὐτῇ μὲν κατοπτρίζον τὸν βίον, ἀλλαγῶν δὲ εὐήθες καὶ ἐπίπλαστον. Ἡ εὐθυμία, ἢ χαρὰ τοῦ ζῆν εἰσὶν ἑλληνικαὶ ἰδιότητες κατ' ἐξάριστον. Ἡ φυλὴ αὐτὴ εἶναι πάντοτε εἰκασιν ἐτῶν· πρὸς αὐτὴν τὸ indulgere genio δὲν εἶναι ἢ βαρεῖα μέθη τῶν Ἀγγλων ἢ ἢ βάνασος τρυφῆ τῶν Γάλλων, ἀλλὰ ἢ ἀπλή σκέψις ὅτι ἢ φύσις εἶναι καλὴ, καὶ ὅτι δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐν-

δώσῃ εἰς αὐτὴν. Πρὸς τὸν Ἕλληνα ἢ φύσις εἶναι σύμβουλος κομψότητος, διδάσκαλος εὐθύτητος καὶ ἀρετῆς· ἢ ἀκόλαστος ἐκείνη ἐπιθυμία, ἢ ἰδέα ὅτι ἢ φύσις παρασύρει ἡμᾶς εἰς τὴν κακοπραγίαν, εἶναι ἀνόητος πρὸς αὐτόν. Ἡ πρὸς τὸ στολιζέσθαι κλίσις τοῦ παιδαρχίου, ἢ τις ἐνυπάρχει μετὰ μεγίστης ἀθωότητος καὶ εἰς τὴν νέαν Ἑλληνίδα, δὲν εἶναι οἷα ἢ ἐπιδεικτικὴ ματαιότης τοῦ βαρβάρου, ἢ ἢ μωρὰ καὶ γελοία ἀξίωσις τοῦ ὀψιπλοῦτου, ἀλλὰ αἰσθημα ἄγνόν καὶ λεπτὸν νεανίσκων, οἵτινες θεωροῦσιν ἑαυτοὺς νόμιμα τέκνα τῶν ἀληθῶν ἐφευρετῶν τῆς ὀριότητος. . . . Ὁ Ἕλληνα φαίνεται ἡμῖν πάντοτε ὀπωσοῦν ξηρὸς καὶ χωρὶς καρδίας, ἔχων μὲν πνεῦμα, ζωηρότητα, ὀζύνοϊαν, ἄμοιρος ὁμοῦς μελαγχολίας καὶ ὀνειροπολήσεως. Ἐνῶ ἡμεῖς οἱ Κέλται καὶ Γερμανοὶ πηγὴν τοῦ πνεύματος ἔχομεν τὴν καρδίαν, ἐντὸς δὲ ἡμῶν κεῖται πηγὴ ὡς εἰπεῖν μοιρῶν, πηγὴ διαυγῆς, χλοερὰ καὶ βαθεῖα ἐν ἢ κατοπτρίζεται τὸ ἄπειρον, τοῦ Ἑλλήνος ἢ φιλαυτία καὶ ἢ ματαιότης ἀνευρίσκονται εἰς πάντα. Τὸ ὀριστον αἰσθημα εἶναι ἄγνωστον εἰς αὐτόν, ἀποστρέφεται τὴν περὶ τῆς ἰδίας τύχης σκέψιν. Διὰ τὸν ἀτελῆ τοῦτον τρόπον τοῦ αἰσθάνεσθαι τὴν ζωὴν ἐπὶ μὲν Ῥωμαίων ὀνομάσθησαν Grogulus esuriens, γρζμμκτικοὶ, τεχνίται, ἀκροβάται, ἀγυρτικοὶ, ἰατροὶ, κατὰ πολλὰ ὀμοιοὶ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς τῆς ΙΓ' καὶ ΙΖ' ἑκκτονταετηρίδος, ἐπὶ δὲ Βυζαντινῶν γενόμενοι σοφισταὶ θεολόγοι, πρέσβυραν τὴν θρησκείαν εἰς λεπτολόγους ἐριδας, καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐδείχθησαν ἐνίοτε κενόδοξοι καὶ ἀγνώμονες θρησκείαν ἔχοντας ὀπερφίλαυτον καὶ ὀλικήν. Οὐαὶ τῷ ἐνδιατρίβοντι εἰς τὴν παρακμὴν τζύτην, καὶ τῷ ἐφιστῶντι τὴν προσοχὴν πρὸ τοῦ Παρθενῶνος ἐπὶ τινος γελοίου ἐλαττώματος! Καὶ ὁμοῦς πρέπει νὰ ὀμολογήσωμεν ὅτι ἢ Ἑλλάς οὐδέποτε ὀπῆρξε σπουδαίως χριστιανῆ, οὔτε σήμερον ἔτι. Οὐδεμία φυλὴ ὀπῆρξεν ὀλιγώτερον Ῥωματικῆ τῆς ἑλληνικῆς καὶ πλέον ἄμοιρος τοῦ ἰποπτικοῦ αἰσθήματος τοῦ ἡμετέρου μεσαιῶνος. Ὁ Πλάτων οἰκοδομεῖ ὀλόκληρον περὶ κάλλους θεωρίαν χωρὶς νὰ λάβῃ ὀπ' ὀβῆν τὴν γυναῖκα! Νὰ πράξῃ τις μεγάλα ἔργα ἔνεκα γυναικός! Ὁ ἄμμενεν ἑκστατικὸς ὁ Ἕλληνα εἶποτε ἔλεγέ τις αὐτῷ τοιαῦτα· αὐτὸς ἐσκέπτετο περὶ ἀγορᾶς καὶ περὶ πατρίδος. Ὡς πρὸς τοῦτο οἱ Ἀκτινοὶ ἔκαιντο ἐγγύτερα ἡμῶν. Ἡ ἑλληνικὴ ποίησις, ἀμίμητος κατὰ τὴν ἐποποιεῖν καὶ τραγωδίαν καὶ τὴν λυρικὴν ποίησιν, δὲν εἶχε, νομίζομεν, τὴν ἐλεγειακὴν γλυκύτητα τοῦ Τιβούλλου, τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Λουκρετίου, γλυκύτητα τοσοῦτον ἀρροζομένην πρὸς τὰ ἡμέτερα αἰσθήματα.

Ἡ αὐτὴ διαφορά διαστέλλει τὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀγ. Βερνάρδου, τοῦ ἀγίου Φραγκίσκου d'Assises τῆς τῶν ἀγίων τῆς ἑλληνικῆς Ἑκκλησίας. Τὰ λαμπρὰ

σχολεῖα τῆς Καππαδοκίας, τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου, τῶν πατέρων τῆς ἐρήμου, ἦσαν σχεδὸν φιλοσοφικά. Ἡ δημοτικὴ ποίησις τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων εἶναι πλήρης εἰκόνων καὶ ἰδεῶν ἐθνικῶν. Ἡ Ἀνατολὴ, διαφέρουσα κατὰ πολὺ τῆς Δύσεως, ἐτήρησε καθ' ὅλον τὸν μεσαῖωνα καὶ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ἀληθεῖς ἑλληριστάς, μᾶλλον ἐθνικούς ἢ χριστιανούς, ζῶντας ἀπὸ τῆς λατρείας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Οἱ ἑλληρισταὶ οὗτοι ἀνεγέννησαν τὴν Δύσιν κατὰ τὸν Ἰε' αἰῶνα, μετενεγκόντες εἰς αὐτὴν τὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα, τὴν βᾶσιν ταύτην παντὸς πολιτισμοῦ· τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐπεκράτησε καὶ θέλει ἐπικρατήσῃ καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι. Ὁ μετ' ἐπιστάσις μελετήσας τὸν πεπαιδευμένον Ἕλληνα, μανθάνει ὅτι ὀλίγον ἔχει χριστιανισμόν· ὅτι εἶναι χριστιανὸς κατὰ τύπον ὡς ὁ Πέρσης εἶναι μουσουλμάνος, πράγματι ὅμως εἶναι ἑλληριστής. Θρησκείαν ἔχει τὴν λατρείαν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, καὶ διὰ τοῦτο συγχωρεῖ πᾶσαν αἵρεσιν πρὸς τὸν φιλέλληνα τὸν θαυμάζοντα τὸ ἑλληνικὸν παρελθόν· εἶναι μᾶλλον τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ, παρὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Παύλου μαθητής.»

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΤΟ ΝΑΝΝΑΡΙΕΜΑ.

Κοιμήσου, ἀγγελοῦδί μου. Εἶσαι μικρὸ ἀκόμα.
Ἐ τοῦ κόσμου αὐτοῦ ταῖς συμφοραῖς ταῖς πίκρας εἶσαι
Τὸ γέλιο μὲ τὰ χεῖλια σου εἶναι ἐρωτησμένο, [ξένο,
Καὶ τὴν ἐλπίδα, τὴν χαρὰν ἔχεις καλὸ σου στῶμα.

Κοιμήσου, ἀγγελοῦδί μου· μὴ μὲρ θά ἔξυπνήσης
Κ' ἢ κούλια τότε ἐρημη καὶ εὐκαιρη θά μείνη.
Τὸ πρόσωπόν σου τὴν χαρὰν τὴν λάμψιν δὲν θά χύνη
Δὲν θά κοιμᾶσαι ἤσυχο, τὸν κόσμον θά γνωρίσης.

Τότε δὲν θ' ἄχης ἔς τὸ πλευρὸν τῆς μάννας σου τὸ μάτι
Καὶ ἡ φωνὴ τῆς ἡ γλυκιά δὲν θά σὲ νανναρίζη,
Μόνον ὁ κρύος ὁ βορῆς ἔς τ' αὐτί σου θά βοῆζῃ
Θά ἔχης λόγγους καὶ βουνὰ καὶ βράχια γιὰ κρεββάτι.

Κοιμήσου, ἀγγελοῦδί μου, εἴν' ἡ χαρὰ μιά πλάνη
Κ' ἢ εὐτυχία ὄνειρο, κ' ὁ ὕπνος τὸ χαρίζει
Ποῖος ἔξερ' ὡς πότε ἡ μάννα σου θενά σὲ νανναρίζη.
Ὅποιος ἔμπορεῖ νὰ κοιμηθῇ, τὸν ὕπν' ἄς μὴ τὸν χάνη.

Ἢ! τ' εἴν' ὁ κόσμος, μιά ἡμέρα τὸν εἶδα ἔς τ' ὄνειρό μου
Ἦταν μὴ κόρη ἔμμορφη, κκαρωμένη κόρη,

Κ' ἄνθη καὶ γέλια καὶ χαρὰ γιὰ στολισμὸν ἐφόρει
Κ' ἐξύπνησα, εἶδα γυμνὸ κουφάρι ἔς τὸ πλευρό μου.

Τώρα κοιμοῦ τῆς μάννας σου τὸ μάτι σὲ φυλάγει
Εἴν' γαλανὸ ὡς οὐρανὸς, καὶ οὐρανὸς γιὰ ὄσνα
Μὰ σὲ πονεῖ βαθύτερα, κοιμήσου θαρρέμενα
Ὅταν ἡ μάννα σ' ἄγρυπνη σὲ τραγουδεῖ ἔς τὸ πλάγι.

ΤΟ ΝΕΚΡΟΚΡΑΒΒΑΤΟ.

I

Ἐμπρὸς πηγαίνουν τέσσαρες, ἓνα παιδί σηκώνουν
Ἦπίσω ἡ μάννα περπατεῖ
Ἐνα μαντίλι τῆς κρατεῖ
Τ' ὄχει ἔμπροστὰ ἔς τὰ μάτια τῆς ποῦ ἀπ' τὸν θρηνο
[λιώνουν.

Ἐνα τραγουδι ψάλλουνε, τραγουδι τοῦ θανάτου,
Ὅλοι τ' ἀκοῦνε μιά φορά
Καὶ ἀδελφόνει τὴν χαρὰ
Καὶ εἰς τοῦ γέλλου τὴν σκιά κοιμᾶται ἀποκάτου.

Μὲς τὸ κρεββάτι κοίτονταν χαριτωμέν' ἀγόρι,
Ἐγέλασε δέκα φοραῖς
Μὲ τοῦ Μάϊου ταῖς χαραῖς,
Δέκα φοραῖς τ' ἀγνάντεψαν τὰ χιόνι ἀπὸ τὰ ὄρη.

Ἡ μάννα κλαίει· ποιά χαρὰ τὴν λύπη τῆς ζυγίζει;
Σ' ὅλου τοῦ κόσμου τὴν φωνὴν
Ὁ οὐρανὸς ἂν δὲν πονῇ
Ἐ τῆς μάννας τὸ παράπονο κ' αὐτὸς νὰ μὴ διακρύζη;

Ἡ συνοδὶ ἀνέβαινε, γυρίζει μονοπάτι
Ἐνας σταυρὸς τοὺς καρτερεῖ
Μιὰ φουχτα γῆς φαρμακερῆ
Εἴν' τὸ κοντὸ τῆς συμφορᾶς καὶ τῆς χαρᾶς κρεββάτι.

II

Θεέ μου! ἦτανε μικρὸ· γιατί, γιατί ν' ἀφήσης
Νὰ μοῦ τὸ φαγ' ἡ γῆ;
Δὲν ἔτυχες ἔς τὸν οὐρανὸ ποτέ σου νὰ διακρύσης
Δὲν ἔβγαλες καὶ σὺ ποτέ τοῦ πόνου τὴν κραυγή;

Ἀκόμα ἄχθες χαρούμενο ἔς τὸ πλάγι μου γελοῦσε
Γλυκὰ, γλυκὰ ὡς τὴν αὐγὴν,
Μὲ τὰ γλυκὰ χεῖλάκιζ του τὸ χέρι μου φιλοῦσε
Καὶ τώρα πάει ἔρημο ἀσπάζεται τὴν γῆ!

Θεέ μου! ἦτανε μικρὸ· κ' ὁ Χάρος νὰ τὸ πᾶρη
Τὸ ἀκριβὸ μου τὸ πουλί!
Ἄι! ζηλεύει ὁ Θεὸς τῆς μάννας τὸ καμάρι
Ὅποτε ὑπερήφανη τὸ τέκνο τῆς φιλεῖ.